

Militarist Türklük sözleşmesi ve Kürtlerin seçimi

[Dosya](#) Haberleri —

Harun Ercan

- Bu seçimin galibinin kim olduğu sorusuna cevaben ‘militarist Türklük sözleşmesi’ diyebiliriz. Bence seçim sonuçlarını belirleyen 3 temel faktör oldu. Bunlardan ilki, başta Kürt düşmanlığı ve mültecilere yönelik düşmanlıktan beslenen yapısal ırkçılık. İkincisi, ekonomik kriz. Üçüncüsü ise muhalefetin devleti yanlış okuması.
- Kürtlerle de-fakto bir ittifak içerisine girdiklerinden dolayı muhalefet partilerine “teröristlerle iş birliği yaptılar” algısı güçlü bir şekilde yaratıldı. İktidar bu yolla ekonomik krizin baskısını soğurmayı başardı. Yani yapısal ırkçılık meselesine karşı mücadele etmeden demokratik bir dönüşüm ihtimali zor görünüyor.
- Millet İttifakı’nın, neoliberal iktisadın ötesinde bir ufku yoktu. Aslında, muhalefetin bir sınıf meselesi olarak da yeterince gündemleştiremediği ekonomik krizin seçime olabilecek siyasi etkilerini iktidar büyük ölçüde militarizm ve terör söylemiyle soğurdu. Yine dönüp dolaşıp ‘Kürt meselesi çözülmeden Türkiye demokratikleşemez’ noktasına geliyoruz.

MIHEME PORGEBOL

Türkiye ve Kurdistan'da 14 ve 28 Mayıs seçimlerine dair tartışmalar bitmiyor ve bu normal. Zira Türkiye ve Kurdistan toplumun tüm siyasi ve ideolojik yapılarından araştırma ve anket şirketlerine, siyasi ve toplumsal çözümlemelerden duygusal ve refleksif aksiyonlara kadar neredeyse tüm perspektiflerin yanıldığını gösteren yıpratıcı bir seçim süreci geçirdi. Seçim süreci, bütün muhalefeti bir sorgulama sürecine mecbur bıraktı. HDP ve Yeşil Sol Parti bir yeniden inşa sürecini konuşurken CHP kendi içerisinde kadro değişimini merkeze alan bir tartışma sürecine girdi. Bunun yanında Türkiye'deki laik-seküler kesim bundan sonra başının çaresine nasıl bakacağına dair kaygılara sürüklenirken Kurdistan'da da özellikle yurtsever toplum yeni siyasetler üretmenin yollarını arıyor. Başta da dediğimiz gibi; bu normal, çünkü sonuçlar kimsenin beklemediği şekildeydi. Öyleyse seçim süreci ve öncesinde gözden kaçırılanlar nelerdi? Türkiye siyaseti nereye evrildi? HDP ve Yeşil Sol Parti seçime giderken neleri tam kestiremedi?

Tüm bu soruları New York Eyalet Üniversitesi'nde siyaset sosyolojisi alanında çalışmalarını sürdüren akademisyen Harun Ercan'la konuştuk. Ercan ile iki bölüm olarak yayınlayacağımız söyleşimizin ilk bölümü...

Seçimi genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu sonuçlardan ne çıkarıyorsunuz?

Bu seçimin galibinin kim olduğu sorusuna cevaben 'militarist Türklük sözleşmesi' diyebiliriz. Bunun içinde sadece AKP, MHP ve savaş bürokrasisi yok; muhalefette olmasına rağmen Erdoğan'ın yenilmesi için elindeki imkân ve kaynakları yeterince kullanmayan İYİ Parti ve Ata İttifakı da var. Zaten 'militarist Türklük sözleşmesi' kavramını biraz da bu yüzden kullanıyorum, yani bu sözleşme üzerinde halihazırda uzlaşmış çoklu aktörler "kazandı." Bence seçim sonuçlarını belirleyen 3 temel faktör oldu. Bunlardan ilki, başta Kürt düşmanlığı ve mültecilere yönelik düşmanlıktan beslenen yapısal ırkçılık. İkincisi, ekonomik kriz. Kaldı ki bunu krizden ziyade bir bölüşüm krizi olarak gören sol perspektifli bir okuma da var. Üçüncüsü ise muhalefetin devleti yanlış okuması. Bu yanlış kavrayış yüzünden seçim adaletsizliğine karşı partiler yeterli düzeyde halk desteğine yaslanamadı. Aslında sırf üzerine düşünebilmek için bu üç faktörü ayrı ayrı konuşuyoruz ama siyasetin doğal akışında bunların tamamı birbiriyle ilişkili ve iç içe geçen faktörler.

Nasıl bir ilişki?

Örneğin Türkiye'de korkunç bir enflasyon var ve bu durum Türkiye'nin ekonomik elitleri dışında kalan farklı toplumsal sınıfları değişen düzeylerde de olsa doğrudan etkiliyor. Erdoğan da birincil oy tabanı olarak gördüğü Türk işçi sınıfı için ciddi bir seçim ekonomisi uyguladı ve devletin bütün ekonomik kaynaklarını oy kaybetmemek için seferber etti. Ancak muhalefet soğan fiyatları üzerinden bu meseleyi seçmenlerin gündemine sokmayı başarsa da devletin bunu militarist milliyetçilikle çok zorlanmadan bastırabildiğini gördük sonrasında.

Aslında benim de sorularımdan biriydi bu. Bu kadar yüksek enflasyon ve ciddi ekonomik krize rağmen İYİ Parti, MHP, ZP ve diğer birçoklarının oy oranlarının toplamından gördüğümüz üzere yüksek bir milliyetçi kalkışma var. Bu nasıl olabiliyor?

Çok temel bir şeyden bahsedip hemen sonra bu soruya geri döneceğim. Ben, seçim sonuçlarının her vatandaşa sorularak yapılmış sağlıklı bir anketin sonuçları gibi değerlendirilmesini doğru bulmuyorum. Otoriter bir rejimde yapılmış seçimlerden bahsediyoruz. Örneğin Kürt illerinde CHP'ye kısmi bir kayış var, böyle bir eğilimin olması elbette açıklanamaz bir durum değil. Ama bu kayışın Diyarbakır'da gerçekten yüzde 6-7 düzeylerinde olup olmadığından emin olamıyoruz. Belki bu düzeyden aşağıda belki de yukarıda. Nihayetinde tüm sandıkların korunamadığını biliyoruz. Ayrıca, başından sonuna kadar adaletsiz bir seçimdi. Örgütlenme ve kampanya özgürlüğünün kısıtlanmasından tutalım da kırsalda yurttaşlara yapılan açık oy baskısına kadar çok uzun bir liste var. Dolayısıyla eğer siyasi partilerin bu seçimde aldığı oy oranları sadece halkın belirli siyasi partilere desteğini ifade etmiyorsa başka neyin ifadesi? Otoriter rejimlerde, hangi siyasi aktörün ne kadar örgütsel gücü olduğunun da ifadesi. İktidar partisinin devletin kolluk dahil tüm imkanlarını kullanarak yaptığı usulsüzlüklerin seçimlerin sonucunda bir payı var. CHP vekili ve PM Üyesi Gökhan Günaydın, seçim sonuçlarına etki edebilecek kadar çok sandığa partisinin egemen olmadığını yeni açıkladı.

Şimdi senin soruna gelecek olursak: Kürtlerle de-fakto bir ittifak içerisine girdiklerinden dolayı muhalefet partilerine "teröristlerle iş birliği yaptılar" algısı güçlü bir şekilde yaratıldı. İktidar bu yolla ekonomik krizin baskısını soğurmayı başardı. Yani yapısal ırkçılık meselesine karşı mücadele etmeden demokratik bir dönüşüm ihtimali zor görünüyor.

Bu konuyu biraz açmakta fayda var...

Devletin stratejik kurumları ve ırkçılık üzerine düşünmemiz şart bu noktada. 2017'den beri PKK'nin eylemlerini tarihsel anlamda en aza çektiği herkesin malumu. 2019'daki yerel seçimlere baktığımızda iktidarın yine "teröristlerle iş birliği yaptılar" kartını kullanmasına rağmen başarısız olduğunu gördük. O dönem, İmamoğlu ve Kaftancıoğlu İstanbul'da halk desteğine yaslanıp kitlesel bir mobilizasyon yaratarak iktidarı yenmeyi başardı. Kürtler ve İYİ Partililerin desteğiyle diğer büyükşehirlerin de CHP'ye geçmesi mümkün olabildi. Zaten bu seçimlerde insanlara umut veren gerçeklik de buydu. Hangi partili olduklarından bağımsız, muhalif seçimde bir araya gelip iktidarı devirmenin mümkün olabildiğine dair inanç vardı. Bunun Brezilya'da olduğu gibi dünya çapındaki örnekleri de son yıllarda görüldü ama Türkiye'yi dünyanın diğer ülkelerinden ayıran bir özelliği var. O da savaş bürokrasisinin olması. Örneğin Brezilya'da sağcı popülist Bolsonaro taraftarları seçim sonrası meclisi bastıklarında aslında orduyu Lula'ya karşı harekete geçirmeye çalışıyorlardı. Önce polisler gelip Lula'yı korudu, sonra da askerler gidip Bolsonaro taraftarlarını gözaltına aldılar. Brezilya burjuvazisinin önemli bir kısmı Lula'dan taraf oldu. Peki Türkiye'de muhalefetin kazanması söz

konusu olsaydı, AKP-MHP destekli seçim sonuçlarını tanımama yönünde bir kalkışma durumunda böyle bir manzara hayal edebiliyor muyuz gerçekten?

Burada belirleyici olan Kürt ve mülteci nefretinin ülkenin tamamına yayılmış olması mı?

Türkiye'deki ırkçılık militarizmden ayrı düşünülmesi imkânsız olan yapısal bir boyuta sahip. Genel anlamda ırkçılık kavramı toplumdaki bazı bireylerin aşağı gördükleri diğer etnik-ırksal gruplara yönelik tutum ve fikirleriymiş gibi anlaşıyor sadece. Lakin Türkiye'de iniş ve çıkış trendlerini devletin stratejik kurumlarının ve iktidar partilerinin belirlediği ve 100 yıldan fazla tarihi olan yerleşik-yapısal bir ırkçılık var. Türkiye'deki otoriterleşmeyi, sürekli karşılaştırılan diğer sağ-popülist iktidarlardan ayıran gerçeklik bu ülkede bir 'savaş bürokrasisi'nin olması. Bu bürokrasinin bu kadar büyüüp siyaseten etkin olabilmesinin sebebi de çözüm sürecinin bittiği 2015'ten beri ülkenin sürekli olarak savaş halinde olması. Bu aygıtları parçalı düşündüğümüzde; içinde TSK, MİT, Polis ve Jandarma içindeki özel harekât teşkilatları benzeri birçok kurum var. Türk ordusu Irak'ta, Suriye'de, Libya'da yeri geldi mi Ermenistan'da sürekli olarak ya savaşıyor ya da savaş teyakkuz halinde. Bu cepheler devletin stratejik amaçları bakımından o kadar önemli ki, on binlerce insan deprem sonrası enkaz altında yaşam mücadelesi verirken bile Türk Silahlı Kuvvetleri savaş sahalarından askeri birliklerini çekemedi.

Bunun yanı sıra, yeni bir faktör olarak artık kendi kendisini yeniden üretme kapasitesine doğru ilerleyen bir askeri-endüstriyel-bürokratik kompleksten bahsedebiliriz. Bir politik ekonomisi var artık bunun. Örneğin 2002 yılında Türkiye'de savunma sanayi alanında faaliyet gösteren şirket sayısı 56'yken bu sayı 2022 yılında 2 bini geçmiş durumda. 2022 yılında bu şirketlerin toplam cirosu son verilere göre 12.6 milyar dolar. Bu veriler içerisinde savaş endüstrisinin gayri resmi yollardan gerçekleştirmiş olabileceği satışlar yok. Yani 1990'larda olduğu gibi savaşmak sadece devlet bütçesinden ekonomik anlamda bir eksilme değil, aynı zamanda Türkiye ekonomisinde birikim yaratıyor. Hatırlayalım, Erdoğan'ın seçim sürecinde vaat ettiği hayallerden bir tanesi de buydu. Bu hayalin şu anki gerçek boyutu elbette tartışma konusu; ama Ankara, Kırıkkale, Sivas, Elazığ, Konya gibi yerlerde bunun KOBİ'ler üzerinden bir alt üretim teşkilatlanması kurulmuş durumda. Dolayısıyla Erdoğan aslında tamamen boş bir hayal de satmadı. Yani seçim stratejisini başta Kürt düşmanlığını merkeze alarak savaş ve militarizm üzerinden kurgularken içini tamamen boş bırakmadı. Millet İttifakı'nın, neoliberal iktisadın ötesinde bir ufku yoktu. Aslında, muhalefetin bir sınıf meselesi olarak da yeterince gündemleştiremediği ekonomik krizin seçime olabilecek siyasi etkilerini iktidar büyük ölçüde militarizm ve terör söylemiyle soğurdu. Yine dönüp dolaşıp 'Kürt meselesi çözülmeden Türkiye demokratikleşemez' noktasına geliyoruz.

Siz az önce bütün olarak muhalefetin devleti yeterince okuyamamasından bahsettiniz. Muhalefetin okuyamadığı şey bu savaş bürokrasisi mi?

Özellikle liberal çevrelerde, kısık bir sesle de olsa, devlet bürokrasisi içerisinde bir kesimin iktidar değişikliğine hazır olduğu söylenirdi. İYİ Parti ve Gelecek Partisi'nin Millet İttifakı içindeki varlığı üzerinden "yumuşak geçiş" planları yapıldı. Bürokrasi içinde iktidardan rahatsız olan kesimlerin aynı zamanda seçimlerin adaletli bir şekilde yapılmasını sağlayacağına dair de bir beklenti oluştu. Diğer yandan, önceki yıl Sedat Peker'in ifşalarından başlayan, Muhammed Yakut ve Ali Yeşildağ gibi bir şekilde devletle veya iktidarla ilişkili kişilerin yaptığı ifşalar yoğun bir şekilde sosyal medyada gündem oldu. Yani bu iki dinamiği bir araya getirdiğimizde devlet bürokrasisi içerisinde Erdoğan'ın zayıflamasını ve böylece kendilerine daha fazla iktidar alanı açılmasını isteyen bir kesim olduğuna dair bir fotoğraf karşımıza çıkıyor. İktidarı yıpratmak için bürokrasi içerisinde ufak tefek taşlar oynadı aslında. Muhalefetin kazanması durumunda, 3 No.lu kararname yüzünden pozisyonunu kaybetme ihtimali olan ve hepsini Erdoğan'ın atadığı 4-5 bin civarında üst düzey bürokrat vardı. Bunlar arasından devletin stratejik kurumlarını yönetenlerin kendilerine daha çok siyasi alan açmak için yaptıkları hamlelerin bugünden bakıldığında muhalefette bir illüzyon yaratmış olması en güçlü ihtimal olarak beliriyor.

Diğer yandan söylediğiniz üzere devasa bir ekonomisi olan savaş bürokrasisi kendini her gün yeniden üretir pozisyondayken CHP gibi köklü bir partinin dahi bunu okuyamaması ne kadar mümkün?

Unutulmaması gerek ki 14 Mayıs gecesi iktidar açıkça psikolojik harp taktikleri kullandı. Anadolu Ajansı bunun önemli ayaklarından bir tanesiydi ama diğer bir önemli ayak da CHP eksenindeki muhalif medyanın tavrıydı. Hatırlayalım; bütün muhalif kanallarda daha ilk saatlerde bile korkunç bir hezimet yaşanmışçasına, sanki ikinci tur olmayacakmışçasına muhalif seçmenin motivasyonunu ciddi bir şekilde kıran bir tablo yarattılar. Bu tablo o gece yaşananlardan sadece bir tanesiydi. Diğer taraftan CHP içerisindeki bazı figürler sözünü ettiğimiz militarist Türklük sözleşmesine uydu. CHP içerisinde ve çeperinde AKP'nin istediği sonuçlara hizmet eden bir odak olduğuna dair ciddi tartışmalar ortaya çıktı ve hala devam ediyor.

14 Mayıs'tan hemen sonra CHP içinde gerçekleşen istifa ve görevden almalar bununla alakalı olabilir mi?

Elbette alakalı. Hatırlamakta fayda var: Seçimlere dayalı otoriter rejimlerde iktidar en çok da muhalefeti yöneterek, yeri geldiğinde bölerek ve içinden gelen figürleri kendisine eklemleyerek ayakta kalır. 2015 yazından bu yana durum bu. Son 7-8 yılda AKP-MHP ittifakı ile devlet bürokrasisinin muhalefetin nasıl hareket ettiğine, ne düşündüğüne, nasıl örgütlendiğine, stratejik kararlarını nasıl aldığına yargı, emniyet ve istihbarat teşkilatları aracılığıyla müdahil olarak Türkiye'yi nasıl yönettiğini gördük. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin seçim tarihinde görülmemiş bir şekilde, normalde savaş düzleminde gördüğümüz psikolojik harp operasyonlarının seçim sürecine yansıtıldığını gördük. Ancak olağanüstü hâl rejimlerinde görülebilecek bu psikolojik harp makinası esasen Kürtlere karşı geliştirildi, zayıf yönleri süreç

içinde test edildi ve yakın zamanda mükemmelleştirildi. Diğer yandan, sureti muhaliften görünen ama gerçekten muhalif olup olmadığına çok da emin olamadığımız, bir sonraki seçimlerde alenen iktidar blokuna dahil olan, özellikle CHP içerisindeki isimleri hatırlamakta fayda var. Ayrıca, son üç aydaki tavrıyla İYİ Parti'nin Kılıçdaroğlu'nun kazanması için yeterince çalışmadığına dair elimizde çokça veri var.

Bir yandan muhalefeti de dahil ederek Türkiye'nin çok büyük bir kısmında uzlaşmış bir militarist Türklük sözleşmesi olduğunu, diğer yandan da savaş bürokrasisinin aynı zamanda 'militarist Türklük sözleşmesi'nde müttefiki olan muhalefete dönük müdahalelerinden bahsettiniz. Devlet kendiyle mi savaşıyor?

Şöyle bir örnek üzerinden bunu açmak daha doğru olur: Mesela depremden sonra çok korkunç bir afet yönetimi gördük. Kaç insanın öldüğünü bile aslında hâlâ tam olarak bilmiyoruz. Depremdeki yetersizlik algısının mülteci düşmanlığı üzerinden nasıl değiştirildiğini ve buradaki milliyetçi-ırkçı siyasi aktör dizilime baktığımızda aslında seçim sürecindeki dizilimden çok ayrı olmadığını gördük. Hatırlayalım mesela, devletin ve iktidarın kifayetsizliğini konuşmak, gündem etmek yerine depremin ikinci gününden itibaren yaptıkları en büyük propaganda Suriyeli mülteciler üzerinden "yağmacılık" ithamıydı. İrkçi bir ahlaki panik yaratıldı. Bir yandan Zafer Partisi ve milliyetçi bloktan isimler deprem sahasına gittiler, bir yandan da sadece AKP medyasında değil birtakım muhalif medya içerisindeki TV spikerleri de sürekli yağmacılığı gündem etmeye başladılar. Normalde ne beklersiniz? Özünde yeterince hazırlığı yapılmamış bir depremin; üç gün boyunca askerin, polisin, AFAD'ın, Kızılay'ın ve devletin diğer kurumlarının hiç çalışmamış olmasının esas gündem olmasını beklersiniz. Ama Suriyeliler hızlıca yağmacı ilan edildi, ayrışan ve sorgulayan Türk halkı ırkçılıkta bir araya getirilmeye çalışıldı. Bu tam anlamıyla bir psikolojik harp operasyonuydu. Bunun üzerinden sosyal medyada birçok işkence ve linç görüntüsü yayımlandı ve deprem gündemini manipüle etme konusunda militarist Türklük sözleşmesi için seferber olundu. Kısmen de başarılı oldular.

Yarın: Kürt siyaseti